Хоч і далекими стали ті роки і дні нашої зустрічі з Петром, але в моїй пам'яті чітко і назавжди лишився його образ — скромного, щирого і хорошого товариша. За чотири дні нашої дружби він і словом не згадав про свої геройські вчинки, яких мав уже чимало. Він, як і багато інших юнаків, мріяв про життя, про навчання, про щасливе майбутнє, а у 20 неповних літ загинув за Батьківщину як герой, виїхавши на фронт добровольцем.

Часто я буваю у рідній Буримці, де ми зустрілись, і ніби наяву бачу тут Петра, який сидить на порозі, чую, як він заходить разом зі мною до хати і стає поряд з портретами моїх вічно живих у моєму серці матері, братів, батька.

Сергій Подерв'янський

професор НАОМА, народний художник України

Зі спогадів про час воєнний

Штурм населеного пункту Очеретине

Зима 1942–1943 року. Донеччина. Наш стрілецький полк уночі прибув до місця призначення, а саме до нижнього краю узвишшя, на якому розташоване село Очеретине, зайняте німцями. Недавні бої та безсонні ночі вкрай виснажили солдатів. І як тільки було визначено порядок відпочинку, все навкруги поринуло в сон...

Скільки нам бути тут — ніхто не знав. А наше місце розташування з боку села Очеретине візуально проглядалося. Тому необхідно було маскуватися. Очикуючи чергового наказу, займалися ремонтом обмундирування, взуття, чистили зброю. Так минуло кілька днів. Командний склад — від командирів рот і вище — постійно перебував на нарадах. Ночами розвідка уточнювала відомості про супротивника.

Було зрозуміло, що передбачається наша участь у широкій операції. Нам спокій тільки снився... Пізнього вечора надійшов наказ: перевірити бойове спорядження, нічого зайвого при собі не мати. На світанку необхідно оволодіти населеним пунктом Очеретине. Всю підготовку проводити за повної тиші. Успіх операції може забезпечити тільки фактор несподіваності. У стінах будинків Очеретяного, що виходять на схил узвишшя — амбразури з кулеметами. Наступ підтримуватимуть дві наші гармати. Сусіди справа допоможуть мінометними засобами...

Годині о четвертій, як тільки почало світати, нас поротно розташували за різними укриттями. Не пам'ятаю, за якою командою почали наступ короткими перебіжками. Без жодного звуку. Падали, піднімалися, бігли, знову падали... Періодично ракети слабо освітлювали схил. Та враз хлинули кулеметні черги, зриваючи виступи на схилі. Почулись віддалені

крики і команда — "Вперед!" Ми піднялись і, пригинаючись, побігли...

Пам'ятаю, що біг я зигзагами. Коли падали — стріляли по хатах, хоча важко було розібратись, де амбразури з кулеметами, бо заважала темрява. Зліва і справа від мене падали — уже й навічно...Коли біг, не вистачало повітря, дихання немов перекрилось. Було важко... Напевне, допомогла темрява. Німці вели безприцільний вогонь. Спрацювала несподіваність нашого штурму.

Лейтенант
Подерв'янський С.П.

Боючись оточення, німці без припинення стрілянини почали відступати.

Відстрілюючись, вони відступали все далі й далі, залишаючи на снігу своїх убитих і поранених. Основна маса противника, вийшовши з-під обстрілу, закріпилась на висотках за Очеретиним. Біля підніжжя тих висот стояли великі копиці сіна, укриті снігом. У них ми поробили нори і залягли. Боєприпаси й харчі нам доставляли з Очеретяного, де розмістився штаб полку, а також обози.

Відбувалося це здебільшого вночі, оскільки вся місцевість простріювалась, як із землі, так і з повітря. Крім "мессерів", появились ворожі літаки й інших типів, зокрема італійські "Маккі-200".

Досить часто мене запитували:

— Скажіть, а не страшно вам було йти в атаку?

Намагаюсь на такі запитання не відповідати. А взагалі на екранах з'явилося чимало фільмів, за невеликим винятком, сповнених брехні. В популярній пісні є слова: "Я спокоен в смертельном бою..." Якщо серйозно говорити про самопочуття на війні, то під час атаки відчуваєш себе часткою загальної потужної хвилі, яка підхоплює і несе тебе, разом з усіма, у невідомість...

Втрата капітана Барабошина

Рік 1943-й.Стрілецький полк з боями відходив до передгір'я Північного Кавказу. Минувши станцію Кримську, зайняв оборону в районі станиці Єреванської, встановив зв'язок з бойовими сусідами зліва й справа і чекав подальших розпоряджень...

У штабі полку помічником начальника штабу по тилу був капітан Барабошин. Його недавно перевели з батальйону, яким він командував з самого початку війни. Основне завдання капітана в полку полягало у перевірці постачання військ боєприпасами і продовольством. А на війні, зауважимо, до солдата на передову не завжди доходило те, що він мав отримувати.

С. Подерв'янський. "Язик". *1977*

Розважливий, уже немолодий, щедрий душею, досвідчений кадровий офіцер — учасник бойових дій ще Першої світової, капітан Барабошин сумлінно ніс фронтову службу, щиро вболівав за долю кожного солдата-воїна, за долю бойового товариства. У відповідь на це солдати глибоко поважали капітана, любили його.

Якогось дня при поверненні з передової до штабу полку капітан був смертельно поранений осколком міни, що явилось нашою важкою втратою. Похорон мав відбутися о 16-й годині наступного дня у невеликім гайочку біля станиці Єреванської. Всю підготовку до похорону необхідно було провести потайки, оскільки німецький літак-коригувальник постійно проводив спостереження. При скупченні людей противник відкривав вогонь, і ставали неминучими жертви.

Недалеко від землянки, у якій розмістились помічник начальника штабу з оперативної служби старший лейтенант Д'яконов і я, у горах, розташувались артилеристи. Я нерідко бував у них. Командиром резерву головного командування був старший лейтенант, душа військового товариства, що нагадував тип літературного героя Дениса Давидова. Почувши про те, що сталося, він попросив повідомити про час похорону.

Наступного дня біля нашої землянки стояв взвод автоматників. Я подзвонив артилеристам. Внизу прискореним темпом занесли до гаю труну з тілом капітана. В небо злетіла зелена ракета, і взвод тричі розрядив автомати. У мене стислося горло. Солдати витирали сльози... Услід за салютом автоматників небо розкололи оглушливі вибухи артилерійських залпів — то артилеристи проводжали в останню путь свого вірного друга.

Минув якийсь час після похорону. Полк знявся з утримуваних позицій. В одній із поблизу розташованих станиць, через які проходив наш полк, я розговорився з літнім місцевим жителем, який спитав мене:

— А чому ви не наступали після оглушливого артилерійського нальоту..? Тут така паніка зчинилась... Німці готувалися до бою і евакуації, румуни повиводили свої обози...

Я відповів, що не було наказу про наступ і що це був салют в пам'ять про прекрасну людину-воїна — капітана Барабошина. І здійснено салют було не холостими снарядами, а бойовими.

Василь Забашта

професор НАОМА, народний художник України

Новели-спогади про війну

Ресторан "Schafeljatern"

З фронтовим другом-москвичем Віктором ми йшли нічним Віднем. Місто не спало — жило. Кафе, ресторани й ресторанчики світилися. З них долинала мелодійна, інтимно-тиха музика. За столиками сиділи молоді пари й пили один в одного очима вино кохання. Я заздрив їм. Мені теж хотілося кохати і бути коханим. Та було не до того. Час мого кохання вкрала війна. А чи прийде воно до мене і чи постукає моя Доля: тук-тук, як у Бетховена?

Проходячи містом далі, замилувалися оформленням вхідних дверей великого багатоповерхового ресторану. Він мав якусь утаємниченість. Над дверима косо висіли червоні ліхтарі. Віктор прочитав: Schafeljatern (Косі ліхтарі). Біля ресторану стояли машини, під'їжджали нові, з них виходили по-вечірньому вбрані чоловіки, заходили військові.

— Зайдем, Вася, и мы. Хотя денег маловато, но... мы же советские солдаты, победители, — запропонував Віктор.

Зайшли... й опинилися в ресторані незвичайної архітектурної конструкції, в ресторані-театрі. Яруси, ложі, напівосвітлений зал, внизу оркестр, сцена, а там... танцюють... танцюють німфи у шатах, через які проглядаються їхні ідеальні фігури. Поступово одна за одною німфи знімають одяг і танцюють оголеними. Я побачив уперше красу пластики тіла, уперше бачив оголених танцюючих дівчат. Невже таке може бути! Так красиво! Без жодного натяку на непристойність.

Опівночі ресторан наповнився веселими голосами військових: англійців, американців, французів, югославів (словенців і хорватів)... Військові пили й пили за перемогу. У кабіні, праворуч від нас, вечеряли й веселилися французи, ліворуч — югослави. Поступово бар'єри зникали, навіть мовні, до нашої кабіни зайшли сусіди. Ми піднімали тости за перемогу, браталися. По-дружньому, по-братськи запрошували відвідати: французи — Францію, Париж, югослави — свою країну, Віктор — Москву. А я мовчав. Що вони побачили б в Україні? Хіба що згарища.

Французи особливо запрошували до Парижа (і я вже хотів туди їхати). Віктор говорив про подорож до Греції: подивитися антику. Югослави галасливо пропонували: "До Греції через Югославію!"